

راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر^۱

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۸/۱۰ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۰۵

از صفحه ۹ تا ۳۰

مجید کریمی^۲، علی‌محمد احمدوند^۳، علیرضا جزینی^۴، اصحاب حبیب‌زاده^۵

چکیده

زمینه و هدف: امروزه پدیده مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن به عنوان یک جرم سازمان‌یافته شناخته شده و به یک معضل اساسی برای بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است. پژوهش حاضر، با هدف ارائه راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر انجام شده است.

روش: پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی به روش تحلیل مضمون است. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش براساس قاعده و اصل اشباع نظری شامل ۲۲ نفر از افراد صاحب‌نظر و خبرگان در حوزه راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند به عنوان اعضای نمونه آماری انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌های کیفی، مصاحبه نیمه ساختارمند انجام شد. تحلیل یافته‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای هدایت‌شده تحت نرم‌افزار MAXQDA صورت گرفت.

یافته‌ها: براساس یافته‌های پژوهش، تعداد پنج راهبرد اصلی به ترتیب راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر، کنترل و مبارزه (ملی)، تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی)، تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی) و تقویت نیروی انسانی مشتمل بر ۱۱۰ مؤلفه شناسایی شد.

نتیجه‌گیری: مهم‌ترین نتایج این راهبردها شامل تقویت ساختار پلیس، افزایش بودجه عملیاتی، اشراف اطلاعاتی، هوشمندسازی و سنجش از دور، تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی، طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی، ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر، ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی و تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه است.

کلید واژه‌ها: راهبرد، جرم‌یابی، جرائم سازمان‌یافته، مواد مخدر.

استناد: کریمی، مجید؛ احمدوند، علی‌محمد؛ جزینی، علیرضا و حبیب‌زاده، اصحاب (بهار ۱۴۰۰). راهبردهای جرم‌یابی

جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۶(۶۰). صص ۳۰-۹.

DOR: dorl.net/dor/20.1001.1.17359367.1400.16.1.1.9

۱. برگرفته از رساله دکتری جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی امین با عنوان «راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر».

۲. دانشجوی دکتری جرم‌یابی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،

m.karimiphd@gmail.com

۳. استاد مدیریت سیستم دانشگاه ایوانکی، تهران، ایران، a.ahmadvand@eyc.ac.ir

۴. دانشیار مدیریت دانشگاه علوم انتظامی امین و رئیس انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران، تهران، ایران،

alirj1101@gmail.com

۵. دانشیار ارتباطات اجتماعی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران، socialnetwork061@gmail.com

مقدمه

از جرائم ارتكابی جهان امروز که به امنیت جوامع شدت را تحت شعاع قرار می‌دهد، مسئله قاچاق مواد مخدر و نفوذ روزافزون آن در جوامع است. سازمان بهداشت جهانی مسئله مواد مخدر اعم از تولید، انتقال، توزیع و مصرف را در کنار سه مسئله جهانی دیگر یعنی تولید و انباشت سلاح‌های کشتار جمعی، آلودگی محیط‌زیست، فقر و شکاف طبقاتی، از جمله مسائل اساسی شمرده است که حیات بشری را در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در عرصه جهانی مورد تهدید و چالش جدی قرار می‌دهد (قربانی، ۱۳۹۸، ص ۳۱). ویژگی سازمان‌یافتگی و فراملی بودن جرائم مواد مخدر موجب شده تا هیچ کشوری نتواند از عواقب زیان‌بار آن مصون بماند (معظمی، ۱۳۸۷، ص ۳۰). تنها مصداق جرم سازمان‌یافته‌ای که در حال حاضر در ج.ا.ایران رواج دارد، مربوط به مواد مخدر است. جرائم مواد مخدر، پیش از آنکه فعالیت تجاری و اقتصادی در عرصه مافیای اقتصاد بین‌المللی باشد، ابزاری کارآمد، مؤثر و راهبردی در گسترش نظام سلطه صاحبان قدرت جهان بر کشورهای توسعه‌نیافته محسوب می‌شود (مرزدارانی، ۱۳۹۰، ص ۹۷). مافیای جهانی مواد مخدر با برنامه‌ریزی، هدایت و حمایت امکانات ویژه و مستمر سرویس‌های اطلاعاتی و تروریستی کشورهای بیگانه به عنوان یک جرم سازمان‌یافته قاچاق مواد مخدر در حال فعالیت هستند. به همین دلیل، رهبر معظم انقلاب، مبارزه مسئولان نظام جمهوری اسلامی با مواد مخدر را «جهاد بزرگ» معرفی می‌کند (کریمی و قربانی، ۱۳۹۹، ص ۲۳). حال با توجه به شرایط حساس جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران و بافت فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و اقتصادی شرق و حاشیه شرق کشور و همجواری با دو کشور افغانستان و پاکستان و حضور نیروهای خارجی در آن کشورها، طوائف و دیدگاه آن‌ها نسبت به گروه‌های فعال مواد مخدر این موضوع را برای کشور ایران به عنوان تهدیدی جدی مبدل ساخته است (قربانی، ۱۳۹۵، ص ۱۰). از طرفی، خطر و تهدید جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر همزمان با پیشرفت علم و فناوری در عرصه جهانی و ظهور روان‌گردان مواد مخدر و مظاهر آن، سبب پیچیدگی ساختار گروه‌های مجرمانه، شبکه‌سازی مافیای سازمان‌های جهانی

ترانزیت مواد مخدر و تأثیر شگرف بر اقتصاد، سیاست، امنیت و در نهایت کل جوامع ملی و بین‌المللی شده است (قربانی، ۱۳۹۹، صص ۳۶-۳۷). برخی معتقدند که قاچاق مواد مخدر به عنوان جرمی سازمان‌یافته و بین‌المللی، تهدیدی بدون مرز و غیرنظامی شناخته می‌شود که زمینه‌های سستی بنیادهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماع جوامع را فراهم می‌آورد. براساس بررسی‌های به عمل آمده از پرونده‌های چند سال اخیر در پلیس مبارزه با مواد مخدر، مشخص شد سران و عناصر اصلی شبکه‌های قاچاق مواد مخدر کمتر دستگیر شده و اغلب پرونده‌های با دستگیری عوامل ردهٔ چندم باندها و شبکه‌های قاچاق، مختومه شده یا با اعدام و مجازات حلقه‌های انتهایی این باندها و شبکه‌ها پرونده مختومه می‌شود (اشرفی و کاظمی، ۱۳۹۴، ص ۶۳).

در این میان، عناصر اصلی قاچاق و سرباندها به فعالیت خود ادامه داده و اموال و دارایی‌هایی آن‌ها که با ترندهای گوناگون به دست آمده، از منظر قانون همواره پنهان می‌ماند. به نظر می‌رسد که با وجود یک راهبرد مدون، نظام‌مند، کارآمد و هدفمند، به درستی بتوان اولویت‌هایی جرائم سازمان‌یافتهٔ مواد مخدر را شناسایی و تحت کنترل درآورده و مدیریت کرد. البته اهمیت و ضرورت شناسایی باندها و شبکه‌های مواد مخدر و ارائه راهبردهای جرم‌یابی مربوطه، به‌طور کامل برای ناجا و پلیس مبارزه با مواد مخدر مشخص است. در این خصوص، شناسایی ارتباطات و فعالیت باندها و شبکه‌های قاچاق مواد مخدر و دستگیری عناصر اصلی دخیل، تدوین راهبردی مناسب در جهت تجزیه و تحلیل ساختار شبکه‌های قاچاق مواد مخدر، نحوهٔ شناسایی و برخورد با سران و عناصر اصلی شبکه‌های سازمان‌یافتهٔ قاچاق (بازیگران اصلی)، وارد کردن ضربه به بنیان مالی شبکه‌های قاچاق (جریان مالی)، بررسی علل و عوامل ناکامی در این زمینه، ارائه راهکارهای مناسب و استفاده از تجربیات سایر کشورها در این ارتباط از اهمیت خاصی برخوردار است که این تحقیق در پی بررسی نقش و جایگاه این متغیرها در نحوهٔ شناسایی عناصر اصلی و سرشاخه‌های قاچاق مواد مخدر و ارائه راهبردی مؤثر و کارآمد در این زمینه است. بنابراین، با توجه به مطالب فوق و بررسی‌های انجام‌شده، مسئله اصلی

تحقیق عبارت است از اینکه، راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر کدام‌اند؟

در ادامه، به برخی از مطالعات و پژوهش‌های مرتبط و نزدیک به موضوع اشاره می‌شود. نجفی علمی و فرامرزی (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «مطالعه تطبیقی جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته در پلیس ایران و آلمان» به این نتیجه دست یافتند که تنظیم راهبرد و خط‌مشی مشترک مبارزه با جرائم سازمان‌یافته، ایجاد یک پلیس تخصصی و فنی، بازنگری در قوانین و توجه به مقررات فراملی و بین‌المللی و حقوق بشر امری مهم و اساسی در امر مبارزه با مواد مخدر است. همچنین، سیادت و پیرعلی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «جرائم سازمان‌یافته فراملی و نقش اینترنت در مقابله با آن»، ضمن بررسی جرائم سازمان‌یافته فراملی به این نتیجه دست یافتند که این جرائم هم‌زمان با پیشرفت علم و فناوری در عرصه جهانی، با اشکال نوین خودنمایی کرده است و می‌توان با اتخاذ سیاست‌ها و راهبردهای اجرایی و کارا، از تهدیدات ناشی از جرائم سازمان‌یافته فراملی جلوگیری کرد.

رستم پور و سبزواری نژاد (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «روش‌های تحقیقاتی ویژه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرائم سازمان‌یافته فراملی» به این نتیجه دست یافتند که با اتخاذ روش‌های پلیسی مانند عملیات، دام‌گستری، نفوذ و تحقیقات طبق کنوانسیون پالرمو می‌توان راهبردهای مبارزه‌ای با قاچاق مواد مخدر را تقویت کرد. زکریایی (۱۳۸۹) نیز در تحقیقی با عنوان «درآمدی بر اقتصاد و تجارت مواد مخدر» به این نتیجه دست یافتند که سازمان‌های جنایی با بهره‌مندی از جهانی‌شدن اقتصاد و فناوری‌های جدید ارتباطی و حمل و نقل، به‌گونه‌ای فزاینده، عملیات خود را در فراسوی مرزها مستقر ساخته‌اند. راهبرد آن‌ها استقرار کارکردهای مدیریتی و تولیدی در مناطق کم‌خطر یعنی مناطقی است که این سازمان‌ها در آن از کنترل نسبی بر محیط نهادی برخوردارند. آن‌ها در عین حال مناطقی را به عنوان بازارهای ترجیحی خود برمی‌گزینند که بیشترین تقاضا در آن‌ها وجود دارد تا از این راه بتوانند قیمت‌های بالاتری مطالبه کنند.

از نظر یورویل^۱ (۲۰۱۷)، میزان پولشویی و درآمدهای حاصل از مواد مخدر و سایر جرائم سازمان‌یافته بسیار قابل توجه است. اشنایدر^۲ (۲۰۱۳)، در پژوهش خود با عنوان «جرائم سازمان‌یافته»، درصدد مطرح کردن ارتباط خشونت و مواد مخدر به عنوان یک جرم سازمان‌یافته بود و به این نتیجه رسید که این امر سرمنشأ اغلب خشونت‌ها علیه افراد است. باگلی^۳ (۲۰۱۳) نیز در پژوهشی با عنوان قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر، به نتیجه رسیده است که دگرگونی اساسی یا تطبیق ساختارهای اقتصادی، سیاسی یا سازمانی کشورهای منطقه در ارتباط با اقتصاد غیرقانونی مواد مخدر تحت تأثیر قرار گرفته است.

راهبرد: تاکنون تعاریف زیادی از کلمه راهبرد به عمل آمده است که برخی از این تعاریف، راهبرد یا استراتژی را علم برنامه‌ریزی و هدایت عملیات نظامی بزرگ در مقیاس کلان با هدف تشخیص و یافتن بهترین موقعیت قبل از شروع درگیری واقعی با دشمن می‌داند. در واقع، راهبرد مفهومی است که از عرصه نظامی نشئت گرفته و بعداً در سایر عرصه‌ها از جمله اقتصاد، تجارت، سیاست و مملکت‌داری از کاربرد زیادی برخوردار شده است. با این وجود، راهبردها غالباً ماهیتی پیچیده دارند و همین نکته است که تصمیمات و مدیریت راهبردی را از سایر تصمیمات مجزا می‌کند. بدیهی است که راهبرد به صورت تدریجی تکمیل می‌شود؛ یعنی نمی‌توان تدوین راهبرد را به یک نقطه زمانی معین نسبت داد. راهبردها به تدریج شکل می‌گیرند، تغییر می‌یابند و در طی زمان به صورت نسبی تعدیل می‌شوند، توسعه می‌یابند و سپس گام به گام اجرا می‌شوند. در این فرآیند، مدیران تجربه می‌اندوزند و به ایجاد تغییرات تدریجی در راهبرد خود مبادرت می‌کنند. به دلیل مواجهه تدریجی با مسائل موجود در مسیر اجرای راهبرد به مهارت کافی برای اجرای آن‌ها کمک می‌کند (اعرابی و صالحی، ۱۳۸۷، صص ۳۵-۱۸). امیرالمؤمنین علی (ع) در خطبه ۱۵۳ نهج البلاغه می‌فرماید: «و ناظر قلب اللیب به بیصر آمده و يعرف غوره و نجده؛ چشم دل انسان خردمند پایان کارش را می‌بیند و

1. Europol

2. Stephen Schneider

3. Bruce Bugly

نشیب و فراز خویش را می‌شناسد». با این وجود، مدیریت راهبردی از سه عنصر برنامه‌ریزی و نظارت و پیش و ارزیابی برخوردار است که باید مورد بررسی قرار گیرند (جاویدی کرمانی‌نژاد، امینی، ۱۳۹۵، صص ۱۳۳-۱۵۸).

جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته: اصطلاح جرائم سازمان‌یافته که در دهه‌های اخیر به ادبیات حقوق جزای داخلی و بین‌المللی راه یافته است، برای نخستین بار توسط ساترلند، جامعه‌شناس آمریکایی در سال ۱۹۲۴ از جرم سازمان‌یافته، مجرمان سازمان‌یافته یا سازمان مجرمانه نام برده شد و تأثیر مظاهر آن بر ساختار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه به ویژه آمریکا را تبیین کرد. در واقع، جرائم سازمان‌یافته را می‌توان برآیندی از دو تقسیم‌بندی بالا ذکر کرد و عبارت است از اقداماتی غیرقانونی مرتبط با فراهم آوردن کالاها و سرویس‌های غیرقانونی که با تبانی جنایی یا فعالیت‌های غیرقانونی است که حاصل آن سودآوری زیاد اقتصادی از طریق کلاهبرداری، اقدام‌های غیرقابل اجتناب یا تأثیرات ناصحیح حکومتی است (نجفی ابرندآبادی، حبیب زاده و شمس تاتری، ۱۳۷۹، ص ۵۴). گیدنز^۱ جرائم سازمان‌یافته را فعالیتی می‌داند که بسیاری از ویژگی‌های سوداگری متعارف را دارند، اما غیرقانونی محسوب می‌شوند. هدف اساسی این جرائم، به دست آوردن پول از طریق ایجاد ترس و فساد است. با این وجود در بسیاری از اسناد جرم‌شناسی، جرائم سازمان‌یافته به دو دسته جرائم سازمان‌یافته داخلی و فراملی دسته‌بندی می‌شود.

در دهه اخیر، به لحاظ پیچیدگی برخی از جنایات و وجود مشکلاتی اعم از دسترسی به شهود یا ترسیم منطقی ارتباطات فی‌مابین ادله و افراد و از همه مهم‌تر کشف برخی از مستندات و قرائن به ویژه در فضای مجازی، نقش علوم جرم‌یابی در دادرسی کیفری بسیار برجسته شده است. علوم جرم‌یابی شامل مجموعه علوم و روش‌های فنی است که برای کشف جرائم و تشخیص هویت مجرمان و دستگیری مجرمان مورد استفاده قرار می‌گیرد. در کلیه کشورها هر سال تعداد بسیاری از جرائم یا کشف

1. Giddens

نمی‌شوند یا مرتکبان آن‌ها شناسایی نمی‌شوند (گلدوزیان، ۱۳۸۳، ص ۲۲). یکی از روش‌های کشف پیش‌دستانه جرم، به کارگیری روش‌های پیش‌بینی جرائم است. یکی دیگر از پرکاربردترین روش‌های پیش‌بینی جرم، استفاده از نظریه تحلیل ارتباطات است. این نوع تحلیل به شناسایی و کشف ارتباط بین عناصر مختلف درگیر در جرم می‌پردازد و مهم‌ترین هدف آن تشخیص اعضای تشکلهای و باندهای مجرمان است. این روش‌ها قادرند سرکرده‌های باندهای مجرمان را نیز با دقت مناسبی شناسایی کنند. برخی از کاربردهای این تحلیل عبارت‌اند از: ۱- شناسایی جرائم براساس مقادیر متغیرهای رفتاری مجرمان؛ ۲- شناسایی مجرمان براساس نشانی؛ ۳- شناسایی باندها براساس اموار و دارایی‌های مرتبط و ۴- شناسایی مجرمان براساس ارتباطات تلفنی. این نظریه، تسریع در شناسایی مجرمان است؛ حتی اگر این افراد خود در جرم مذکور شرکت نداشته باشند، بازجویی از آن‌ها با اتخاذ رویکرد پیش‌دستانه می‌تواند در جهت شناسایی مجرمان اصلی پرونده مربوطه مؤثر واقع شود (کیوان پور و پور ابراهیمی، ۱۳۸۸، صص ۱۱۱-۱۱۵).

در کشور جمهوری اسلامی ایران درباره مبارزه با جرائم سازمان‌یافته، ساختار افتراقی تدوین نشده است و نهادهای جرم‌یابی اعم از پلیس و نهادهای امنیتی در حوزه فعالیت‌های خود با جرائم با اهمیت متفاوت اعم از عادی و سازمان‌یافته مقابله می‌کنند. در ساختار فعلی پلیس، جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته توسط قسمت‌های مختلف ناجا شامل پلیس آگاهی، پلیس مبارزه با مواد مخدر، پلیس اطلاعات و امنیت عمومی، پلیس فتا و پلیس امنیت اقتصادی در حوزه‌های وظایف آن رده انجام می‌گیرد. در قانون آیین دادرسی کیفری ایران، برای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته یک روش افتراقی تدوین نشده و به‌طور کلی، واژه مافیا و جرم سازمان‌یافته در هر یک از دو قطب علیه طرف دیگر مورد استفاده قرار گرفته و رسانه مهم‌ترین ابزار برچسب‌زنی است (بیابانی و عصار، ۱۳۸۸، ص ۵۹). گرسی^۱ نیز معتقد است نکته دشوار و خطرناک در مورد درک جرائم سازمان‌یافته، ساختار پنهان و مرموز این گروه‌ها است؛ به شکلی که به علت پنهان‌کاری

1. Gracie

این گروه‌ها به سختی می‌توان آن‌ها را مورد بررسی قرار داد. به تبع آن، هر قدر که این گروه‌ها سازمان‌دهی بهتری داشته باشند، دسترسی به آن‌ها برای کسب اطلاعات نیز مشکل‌تر خواهد بود (طالبیان و پسند، ۱۳۹۵، ص ۸۳).

در حال حاضر، در جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر، فقدان نگاه تخصصی به مقوله شناسایی سرشبکه‌ها و سرباندهای قاچاق مواد مخدر، روان‌گردان و پیش‌سازها، شناخت ساختار تشکیلاتی و تشخیص نقش و ارتباطات درون‌گروهی باندها و شبکه‌های قاچاق، شناسایی نحوه دخالت و حمایت سرویس‌های اطلاعاتی از شبکه‌های قاچاق، به عنوان موضوعی تخصصی باعث کاهش اثربخشی مبارزه با مواد مخدر و بی‌اقبال‌ی نیروهای توانمند به این حوزه شده است (حاجیان، ۱۳۸۴، ص ۴۸۴). اما در حال حاضر، بخش مهمی از فرآیند مبارزه با مواد مخدر به نیروهایی سپرده می‌شود که از تجربه، دانش و تخصص لازم برای شناسایی سرشبکه‌ها و سرباندهای قاچاق مواد مخدر بی‌بهره هستند. از طرفی، رویکردها و ابزارهای نیروهای مبارزه با مواد مخدر مبتنی بر روش‌های سنتی انتظامی است، در حالی که قاچاقچیان جرائم سازمان‌یافته، بازیگرانی هوشمند، فعال و هدفمند هستند. استفاده از تجهیزات مناسب در مبادی ورودی کشور، توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های عملیات کنترل دلیوری و تشکیل بانک‌های اطلاعاتی عناصر اصلی سرشبکه‌ها و سرباندهای قاچاق مواد مخدر، روان‌گردان و پیش‌سازها، منجر به جرم‌یابی این‌گونه جرائم می‌شود. با بررسی ادبیات و نظریه‌های متعدد در حوزه جرائم سازمان‌یافته، سه رویکرد (بازیگران اصلی، جریان مالی و فرآیند مبارزه با مواد مخدر) در تحلیل جرائم سازمان‌یافته مطرح است (بیابانی و عصار، ۱۳۸۸، صص ۶۱-۶۲).

جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر: در حال حاضر، تجارت مواد مخدر در حیطة کار کارتل‌ها، گروه‌های سازمان‌یافته و باندهای تبهکار و مافیایی قرار گرفته و منافع کشورهای تولیدکننده، کشورهای ترانزیت و قدرت‌های بزرگ و قاچاقچیان بین‌المللی را به یکدیگر پیوند زده و به یکی از سودآورترین معاملات بین‌المللی تبدیل شده است. مافیای مواد مخدر فرآیندی در مسیر جرائم سازمان‌یافته دنبال می‌کنند که عبارت‌اند از: کسب منافع مالی و درآمد بالا، کسب قدرت اعم از سیاسی و اقتصادی، اقدام

جهت براندازی حکومت یا دولت حاکمه و از دیگر اهداف آن می‌توان به کسب مشتری‌های مناسب جهت سود بیش‌تر، پرداخت رشوه به مدیران عالی، میانی و اجرایی و پلیس و مقامات قضایی (فساد اداری)، تطهیر درآمدهای نامشروع، از بین بردن رقباء و اعمال خشونت و ارعاب اشاره کرد. عوامل گسترش این فرآیند را گروهی بودن ارتکاب جرم در جرائم سازمان‌یافته، عدم توازن میان امکانات بازدارنده و امکانات مجرمان سازمان‌یافته، گسترش موضوعات مجرمانه، بالا بودن درآمد فعالیت مجرمانه و کاهش هزینه ارتکاب این فعالیت‌ها، خلاءهای قانونی و عدم انطباق قوانین سنتی با جرائم مربوط می‌داند (بیابانی و عصار، ۱۳۸۸، صص ۸۷-۹۱).

سودآور بودن و تأثیر قاچاق مواد مخدر در اقتصاد و سیاست موجب شده است گروه‌های سازمان‌یافته با اتکا به کارتل‌ها و سازمان‌های مافیایی و حمایت و هدایت پنهان قدرت‌ها، با خطری آسوده به تجارت بین‌المللی مواد مخدر بپردازند و در صحنه بین‌الملل، بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاران اقتصادی در بخش مواد مخدر و داروهای روان‌گردان محسوب شوند. جریان مالی تجارت این مواد نشان می‌دهد، زیرساخت‌ها و نهادهای مالی و غیرمالی نظام‌مندی در پس پرده قرار دارند. شناسایی بنیان‌های مالی قاچاقچیان (اموال، دارایی‌ها و غیره) و تعیین الگوی تشخیص و شناسایی جریان‌های مالی مشکوک شامل رصد، کنترل و ردگیری جریان‌های مالی مشکوک و تعیین منشأ آن‌ها و شناسایی فرآیندهای جابه‌جایی پول (درون و برون مرزی) قابل رهگیری و پیگرد است. راهبرد جریان‌های مالی حوزه تشخیص و شناسایی، موارد پنهان و مشکوک جریان مالی قاچاقچیان مواد را میسر می‌سازد. کنوانسیون پالمو جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر، پنج عمل مؤثر در جریان‌های مالی قاچاقچیان مواد مخدر شامل ارتکاب جنایت شدید، مشارکت در یک گروه مجرمانه، تطهیر منافع حاصل از ارتکاب جرم (پولشویی)، فساد مالی (ارتشاء) و ممانعت از اجرای حق را از کشورها خواستار شده است. نگاهی کلی بر جریان مالی تجارت مواد مخدر نشان می‌دهد که یکی از بهترین راهکارها برای مقابله با این تجارت خانمان‌سوز، شناسایی جریان‌های مالی و قطع به هم پیوستگی این جریان است (قهرمانی افشار و علیزاده، ۱۳۹۴، صص ۴۴-۴۵).

روش

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی به روش تحلیل مضمون است. جامعه آماری صاحب‌اندیشان، اساتید و خبرگان حوزه جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر در داخل و خارج از ناجا (پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا، پلیس آگاهی ناجا، مرکز راهبردی ناجا، اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، دادستانی کل کشور، دادگاه انقلاب، وزارت اطلاعات، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزارت کشور و شورای عالی امنیت ملی) بودند که براساس قاعده و اصل اشباع نظری، ۲۲ نفر از افراد صاحب‌نظر و خبرگان در دسترس در حوزه راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر با روش نمونه‌گیری هدفمند به عنوان اعضای نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته بود که با طرح پرسش‌هایی بین ۳۰ تا ۶۵ دقیقه انجام شد. در مصاحبه‌های انفرادی با مصاحبه‌شوندگان، برای بررسی مقدماتی، چهار سؤال مصاحبه استفاده شد. ضمن اینکه سؤال‌های فرعی دیگری نیز در کنار هر سؤال برای درک تجارب شرکت‌کنندگان در حین مصاحبه مطرح می‌شد. پژوهشگر در فرآیند نمونه‌گیری از شرکت‌کنندگان، داده‌ها را مورد تحلیل قرار داد تا مواردی که ناقص بود، با دریافت اطلاعات جدید از شرکت‌کننده جدید کامل شود. بعد از انجام ۲۲ مصاحبه، عوامل اصلی و فرعی در مصاحبه‌های قبلی تکرار و پژوهشگر به اشباع رسید. برای جمع‌آوری داده‌های کیفی، مصاحبه نیمه ساختارمند انجام شد. تحلیل یافته‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای هدایت شده تحت نرم‌افزار MAXQDA صورت گرفت.

یافته‌ها

جدول ۱ - اطلاعات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

مشارکت‌کنندگان	سمت/جایگاه علمی	مشارکت‌کنندگان	سمت/جایگاه علمی
کد ۰۱	فرمانده اسبق ناجا - عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی	کد ۱۲	مدیر کل بازرسی ستاد مبارزه با مواد مخدر
کد ۰۲	دبیر کل ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری	کد ۱۳	مدیر کل حقوقی ستاد مبارزه با مواد مخدر

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین	کد ۱۴	معاون امور منطقه‌ای و بین‌الملل پلیس مبارزه با مواد مخدر
رئیس اسبق پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا	کد ۱۵	رئیس اداره طرح و خط‌مشی اطلاعاتی پلیس م.م.م ناجا
رئیس ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و رئیس اسبق پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا	کد ۱۶	رئیس اداره اطلاعات پلیس م.م.م ناجا
رئیس اسبق پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا	کد ۱۷	رئیس اداره اجتماعی پلیس م.م.م ناجا
رئیس اسبق پلیس بین‌الملل ناجا	کد ۱۸	رئیس مرکز رصد فضای مجازی پلیس م.م.م
قاضی دیوان عالی کشور	کد ۱۹	رئیس مرکز تحقیقات پلیس م.م.م ناجا
معاون مقابله با عرضه ستاد مبارزه با مواد مخدر	کد ۲۰	رئیس اداره عملیات معاونت اطلاعات و عملیات پلیس م.م.م ناجا
معاون کاهش تقاضا و مشارکت‌های مردمی ستاد م.م.م	کد ۲۱	سرپرست دادگاه انقلاب ناحیه ۲۰ تهران
قائم مقام اسبق ستاد مبارزه با مواد مخدر	کد ۲۲	مدیرکل تحقیقات و پژوهش ستاد مواد مخدر

مطابق داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های پژوهشی که با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA اجرا شد، داده‌های خلاصه شده در مرحله کدگذاری انتخابی به پنج بعد ساختاری، تعاملات برون‌سازمانی بین‌المللی، تعاملات برون‌سازمانی در محیط ملی، کنترل و مبارزه (ملی) و راهبردهای مربوط به تقویت نیروی انسانی طبقه‌بندی شد.

جدول ۲ - استخراج کدهای باز، محوری و گزینشی از آن

متن مصاحبه	کد باز	کد محوری	کد گزینشی
کد مصاحبه ۱ تا ۲۲	چند جانبه‌گرایی به جای یک جانبه‌گرایی	راهبردی	ساختاری / فرآیندی
	نرم‌افزاری و سخت‌افزاری در جرم‌یابی		
	کنترلی مبادی ورودی رسمی مرزهای هوایی		
	کنترلی مبادی ورودی رسمی مرزهای دریایی		
	تقویت اشراف اطلاعاتی و عملیات اطلاعاتی در دو سوی مرز		
مبارزه بیولوژیکی			

		توسعه شبکه داخلی منابع و مخبرین
		استفاده از سامانه‌های سنجش از راه دور،
		شناسایی باند و شبکه‌های فعال در تجارت غیرقانونی و قاچاق
		تخصیص یگان‌های عملیاتی خاص و تقویت آن
		تقویت ساختار پلیس مبارزه کننده
		به‌روزرسانی قوانین و مقررات و افزایش اختیارات
		دسترسی جامع به بانک‌های اطلاعاتی در سطح ملی
		افزایش بودجه عملیاتی
تعاملی (بین‌المللی)	راهدردی	تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی
		اقدامات دیپلماتیک در کنترل تجارت و ترانزیت بین‌المللی
		طرح‌ریزی عملیات‌های برون مرزی
		برجسته‌سازی اقدامات و نقش جمهوری اسلامی ایران
تعاملی (محیط ملی)	راهدردی	قویت و استقرار شعبه مبارزه با مواد مخدر در پلیس گمرک
		مسئول سازی خانواده، محیط و دستگاه‌های اجرایی
		توسعه اقدامات پیشگیرانه در حوزه فضای مجازی
		هشدار و اطلاع‌رسانی به دستگاه‌های ذی‌ربط
		افزایش اختیارات دستگاه‌ها و ستاد مبارزه با مواد مخدر
		متناسب‌سازی ساختار پلیس با توسعه جغرافیای مأموریت
		ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر
		افزایش ظرفیت مراکز ماده ۱۶ و ۴۲
		بالایش و طبقه‌بندی زندانیان مواد مخدر
		دسترسی پلیس جهت کنترل اطلاعاتی زندانیان مواد مخدری
اصلاح پروتکل‌های درمانی		
کنترل و مبارزه با بازیگران اصلی	راهدردی	شناسایی و ضربه به منابع و بنیان‌های مالی شبکه‌های قاچاق مواد مخدر
		تأکید بر مبارزه با استعمال دخانیات و مصرف مشروبات الکلی
		ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی در حوزه محموله‌های ترانزیتی
		تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان، فناورانه، هوشمند
تقویت نیروی انسانی	راهدردی	تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای
		توانمندسازی و تقویت رویکرد حرفه‌ای

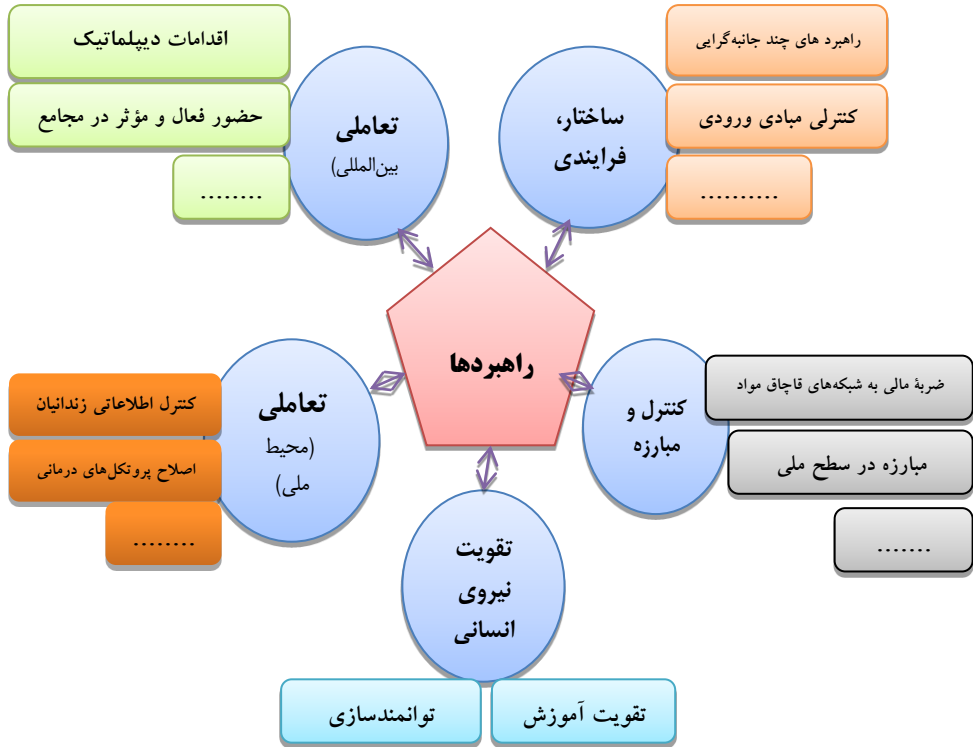
براساس تحلیل مصاحبه‌ها، ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به مدل کیفی به صورت زیر است:

جدول ۳ - ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدل و فراوانی هر کدام در مصاحبه

نمره	شاخص‌ها (اشتراکات استخراجی)	مؤلفه	بعد
۱۲	اتخاذ راهبردهای چندجانبه‌گرایی به جای یک‌جانبه‌گرایی	ساختاری	راهبرد
۱۱	راهبردهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری		
۱۲	راهبرد کنترلی مبادی ورودی رسمی مرزهای هوایی		
۱۲	راهبرد کنترلی مبادی ورودی رسمی مرزهای دریایی		
۱۱	راهبرد تقویت اشراف اطلاعاتی و عملیات اطلاعاتی در دو سوی مرز		
۸	راهبرد مبارزه بیولوژیکی		
۱۴	راهبرد اشراف اطلاعاتی با استفاده از سامانه‌های سنجش از راه دور، توسعه شبکه داخلی منابع و مخبرین و غیره		
۱۳	راهبرد شناسایی باند و شبکه‌های فعال در تجارت غیرقانونی و قاچاق پیش‌سازهای مواد مخدر و مقابله با آن		
۱۲	راهبرد تخصیص یگان‌های عملیاتی خاص و تقویت آن		
۱۴	راهبرد تقویت ساختار پلیس مبارزه با مواد مخدر متناسب با جغرافیای جرم		
۱۰	به‌روزرسانی قوانین و مقررات و افزایش اختیارات ساختار مبارزه با مواد مخدر		
۱۲	راهبرد دسترسی جامع به بانک‌های اطلاعاتی در سطح ملی در خصوص مبارزه با مواد مخدر ناجا		
۱۴	راهبرد افزایش بودجه عملیاتی و برقراری رابطه بین بودجه و عملکرد		
۱۲	راهبرد تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی (افسران رابط) و همکاری و تعاملات دو و چندجانبه	تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی)	راهبرد
۱۲	راهبرد اقدامات دیپلماتیک در کنترل تجارت و ترانزیت بین‌المللی پیش‌سازها، طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی برای شناسایی و انهدام لابراتوارهای تولید مواد روان‌گردان		
۱۲	راهبرد ارتقاء اثربخش کردن و مبارزه حقیقی با مواد مخدر و برجسته‌سازی اقدامات و نقش جمهوری اسلامی ایران از طریق حضور فعال و مؤثر در معامع بین‌المللی		

۱۲	راهبرد تقویت و استقرار شعبه مبارزه با مواد مخدر در پلیس گمرک	تقویت نیروی انسانی	راهبرد
۱۱	راهبرد مسئول سازی خانواده، محیط و دستگاه‌های اجرایی و مشخص نمودن قدرالسهم آن‌ها		
۱۱	راهبرد توسعه اقدامات پیشگیرانه و استفاده از مشارکت اجتماعی در حوزه فضای مجازی		
۱۲	راهبرد هشدار و اطلاع‌رسانی به دستگاه‌های ذی‌ربط و مسئول سازی آن‌ها در مقابله با ریشه‌های اقتصادی و اجتماعی ناشی از مواد مخدر		
۱۲	راهبرد افزایش اختیارات دستگاه‌ها و ستاد مبارزه با مواد مخدر و انعطاف پذیری آن‌ها با توجه به تغییرات سریع در جامعه		
۱۱	راهبرد متناسب سازی ساختار پلیس با توسعه جغرافیای مأموریت		
۱۳	راهبرد ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر با اولویت مناطق جرم خیز در دادگاه انقلاب اسلامی		
۱۲	راهبرد افزایش ظرفیت مراکز ماده ۱۶ و ۴۲ متناسب با معتادین و محکومان جرائم مواد مخدر		
۱۲	راهبرد پالایش و طبقه‌بندی زندانیان مواد مخدر در زندان‌ها و توجه ویژه به امر اصلاح و تربیت		
۱۲	راهبرد دسترسی پلیس جهت کنترل اطلاعاتی زندانیان مواد مخدري		
۱۰	راهبرد اصلاح پروتکل‌های درمانی		
۱۱	راهبرد مبارزه ایی شناسایی و ضربه به منابع و بنیان‌های مالی شبکه‌های قاچاق مواد مخدر		
۱۱	راهبرد تأکید بر مبارزه با استعمال دخانیات و مصرف مشروبات الکلی به عنوان گام‌های مقدماتی ورود به اعتیاد در سطح ملی		
۱۲	راهبرد ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی در حوزه محموله‌های ترانزیتی از طریق دستگاه‌های مربوطه و پلیس مبارزه با جرائم اقتصادی		
۱۲	راهبرد پیگیری راهبرد تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان، فناورانه، هوشمند و ابزارها مبتنی بر ساختار شبکه‌ای (سایبرنتیک)	تقویت تقویت نیروی انسانی	راهبرد
۱۴	تقویت آموزش و اقدامات پیش گیرانه و مقابله‌ای در محیط‌های آموزشی، کار و محلات آلوده به منظور کاهش ورودی افراد (جوانان و نخبگان) به دایره اعتیاد با استفاده از ظرفیت مردم، بسیج و دستگاه‌های ذی‌ربط		
۱۳	راهبرد توانمندسازی و تقویت رویکرد حرفه‌ای از طریق ایجاد دانشکده و رسته تخصصی مبارزه با مواد مخدر		

براساس مصاحبه با خبرگان که تعداد آن‌ها ۲۲ نفر بود، مصاحبه‌های نیمه ساختارمند انجام گرفت. در نهایت، براساس استخراج کدها طبق فرایند تحلیل مضمون، پنج بعد جرائم سازمان‌یافته استخراج شد. زیر مقولات هریک از ابعاد که براساس نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شد در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱ - مدل نهایی راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، تدوین راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر است. بدین منظور، قبل از هر اقدامی، تمامی مطالب مرتبط با راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته در پایگاه معتبر علمی بررسی شد. نتایج بررسی نشان داد علیرغم اینکه راهبردهایی در حوزه جرم‌یابی صورت گرفته است، اما همچنان خلأهایی در

راهبردهای مبارزه با مواد مخدر به چشم می‌خورد که شاید مرتبط‌ترین این شکاف‌ها، همان چیزی است که این تحقیق مترصد مرتفع کردن آن بود. در این پژوهش پس از انجام بررسی‌های جامع و کامل و دستیابی به نوعی اشراف نظری نسبت به وظایف، قابلیت‌ها و توانمندی‌های مدیران در مبارزه با مواد مخدر، محققان به مدیران خیره این عرصه مراجعه کرده و به مدد راهبردهای داده بنیاد، اطلاعات به دست آمده از مصاحبه‌ها را تحلیل کردند؛ مدل پارادایمی جدیدی که از دل ساعت‌ها مصاحبه‌های عمیق با خبرگان مبارزه با مواد مخدر به دست آمده و بر پایه ساعت‌ها تحلیل، کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی و تصفیه‌های چندباره بنا نهاده شده است.

نتایج نشان می‌دهد، در مفاهیم اولیه‌ای که از تحلیل محتوا و مضامین ارائه شده از سوی مصاحبه‌شوندگان حاصل و از طریق کدگذاری ۲۲ گویه باز به دست آمده است، مهم‌ترین کدهای به دست آمده در راهبرد ساختاری و فرآیندی با نمره ۱۴ مربوط به گویه‌های راهبرد تقویت ساختار پلیس مبارزه با مواد مخدر متناسب با جغرافیای جرم، راهبرد افزایش بودجه عملیاتی و برقراری رابطه بین بودجه و عملکرد، راهبرد اشراف اطلاعاتی با استفاده از سامانه‌های سنجش از راه دور، توسعه شبکه داخلی منابع و مخبرین و غیره برای شناسایی نقاط کشت است. مهم‌ترین کدهای به دست آمده در راهبردهای تعاملات برون‌سازمانی بین‌المللی با نمره ۱۲ مربوط به گویه‌های راهبرد تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی (افسران رابط) و همکاری و تعاملات دو و چندجانبه، راهبرد ارتقاء اثربخش کردن و مبارزه حقیقی با مواد مخدر و برجسته‌سازی اقدامات و نقش جمهوری اسلامی ایران از طریق حضور فعال و مؤثر در مجامع بین‌المللی، راهبرد اقدامات دیپلماتیک در کنترل تجارت و ترانزیت بین‌المللی پیش‌سازها و طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی برای شناسایی و انهدام لابراتوارهای تولید مواد روان‌گردان است.

نتایج نشان می‌دهد، مهم‌ترین کدهای به دست آمده در راهبرد تعاملات برون‌سازمانی در محیط ملی با نمره ۱۳ مربوط به گویه راهبرد ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر با اولویت مناطق جرم‌خیز در دادگاه انقلاب اسلامی است. همچنین، مهم‌ترین کدهای به دست آمده در راهبرد کنترل و مبارزه (ملی) با نمره ۱۲ مربوط به

گویه‌های راهبرد ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی در حوزه‌های محموله‌های ترانزیتی از طریق دستگاه‌های مربوطه و پلیس مبارزه با جرائم اقتصادی و راهبرد پیگیری تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان، فناورانه، هوشمند و ابزارها مبتنی بر ساختار شبکه‌ای (سایبرنتیک) است. در نهایت، مهم‌ترین کدهای به‌دست‌آمده در راهبرد تقویت نیروی انسانی با نمرة ۱۴ مربوط به گویه تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای در محیط‌های آموزشی، کار و محلات آلوده به منظور کاهش ورودی افراد (جوانان و نخبگان) به دایرة اعتیاد با استفاده از ظرفیت مردم، بسیج و دستگاه‌های ذی‌ربط است.

در بررسی ارتباط بین یافته کیفی نتایج حاصل از این تحقیق با پژوهش‌های صورت گرفته داخلی و خارجی که در پیشینه این مقاله نیز ذکر شده است، نتایج پژوهش حاضر از لحاظ نظری و کاربردی با پژوهش‌های یورپل (۲۰۱۷)، اشنايدر (۲۰۱۳) و باگلی (۲۰۱۳) که معتقدند اغلب فعالیت‌های جنایی قاچاق مواد مخدر در حوزه فراملی و در قالب شبکه‌ای صورت می‌پذیرد، پیگرد قانونی قاچاقچیان اصلی مواد مخدر و نفرات گروه‌های اصلی جرائم سازمان‌یافته بسیار دشوار است، میزان پولشویی و درآمدهای حاصل از مواد مخدر قابل توجه است، مبارزه جهانی با مواد مخدر شکست خورده است، سلسله‌مراتب و خودیار بودن از ویژگی‌های دیگر این نوع جرم است، مواد مخدر، بزرگ‌ترین پیامدهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را به وجود می‌آورد، ارتباط بین نزدیکی با افغانستان و شیوع پدیده قاچاق مواد مخدر در آسیای مرکزی آشکار است، همخوانی دارد و در تحقیقات داخلی نیز همچون نجفی علمی و فرامرزی (۱۳۹۷)، سیادت و پیرعلی (۱۳۹۵)، رستم‌پور و سبزواری نژاد (۱۳۹۵) و زکریایی (۱۳۸۹)، به مواردی از قبیل تنظیم راهبرد و خط‌مشی مشترک مبارزه با جرائم سازمان‌یافته، ایجاد یک پلیس تخصصی و فنی، بازنگری در قوانین و توجه به مقررات فراملی، رابطه قاچاق مواد مخدر با پیشرفت علم و فناوری در عرصه جهانی، می‌توان تقویت راهبردهای مبارزه‌ای با قاچاق مواد مخدر با کنوانسیون‌های نظیر پالمو، شناخت و تحلیل جرائم سازمان‌یافته و تدوین راهبردهای مناسب برای مقابله مواد مخدر در سایه پژوهش‌های علمی، تأثیر فناوری‌های جدید و بهره‌مندی از جهانی‌شدن اقتصاد و حمل و نقل در تسریع مواد مخدر و غیره اشاره شده

است که با مهم‌ترین نتایج کدهای به‌دست‌آمده از راهبردهای این پژوهش نظیر تقویت ساختار پلیس مبارزه با مواد مخدر متناسب با جغرافیای جرم، راهبرد افزایش بودجه عملیاتی و برقراری رابطه بین بودجه و عملکرد، راهبرد اشراف اطلاعاتی با استفاده از سامانه‌های سنجش از راه دور، توسعه شبکه داخلی منابع و مخبرین و غیره برای شناسایی نقاط کشت، راهبرد تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی (افسران رابط) و همکاری و تعاملات دو و چندجانبه، راهبرد ارتقاء اثربخش کردن و مبارزه حقیقی با مواد مخدر و برجسته‌سازی اقدامات و نقش جمهوری اسلامی ایران از طریق حضور فعال و مؤثر در مجامع بین‌المللی، اقدامات دیپلماتیک در کنترل تجارت و ترانزیت بین‌المللی پیش‌سازها، طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی برای شناسایی و انهدام لابراتوارهای تولید مواد روان‌گردان، راهبرد ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر با اولویت مناطق جرم‌خیز در دادگاه انقلاب اسلامی، راهبرد ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی در حوزه محموله‌های ترانزیتی از طریق دستگاه‌های مربوطه و پلیس مبارزه با جرائم اقتصادی و راهبرد پیگیری راهبرد تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان، فناورانه، هوشمند و ابزارها مبتنی بر ساختار شبکه‌ای (سایبرنتیک)، تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای در محیط‌های آموزشی، کار و محلات آلوده به منظور کاهش ورودی افراد (جوانان و نخبگان) به دایره اعتیاد با استفاده از ظرفیت مردم، بسیج و دستگاه‌های ذی‌ربط و غیره همپوشانی نظری داشته است، اما از روایی لازم برخوردار نمی‌باشند و نتایج آن در تحقیقات مشابه کمتر مشاهده شده است. این امر کوشش محققان دیگر در موضوعات مشابه را حساس‌تر می‌کند.

براساس یافته‌های ابعاد و مؤلفه‌های پنج راهبرد مشخص جرم‌یابی و مبارزه با جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر، پیشنهادهای زیر قابل ارائه است:

پیشنهاد راهبرد اول: راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر: پیشنهاد می‌شود راهبرد تقویت ساختار پلیس مبارزه با مواد مخدر متناسب با جغرافیای جرم، راهبرد افزایش بودجه عملیاتی و برقراری رابطه بین بودجه و عملکرد، راهبرد اشراف اطلاعاتی با استفاده از سامانه‌های سنجش از راه دور، توسعه شبکه داخلی منابع و مخبرین و غیره برای شناسایی نقاط کشت، بیشتر مدنظر اقدامات اجرایی مبارزه با مواد مخدر قرار گیرد.

پیشنهاد راهبرد دوم: تعاملات برون‌سازمانی بین‌المللی: می‌توان پیشنهاد کرد راهبرد تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی (افسران رابط) و همکاری و تعاملات دو و چندجانبه، راهبرد ارتقاء اثربخش کردن و مبارزه حقیقی با مواد مخدر و برجسته‌سازی اقدامات و نقش جمهوری اسلامی ایران از طریق حضور فعال و مؤثر در مجامع بین‌المللی و راهبرد اقدامات دیپلماتیک در کنترل تجارت و ترانزیت بین‌المللی پیش‌سازها و طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی برای شناسایی و انهدام لابراتوارهای تولید مواد روان‌گردان، بیشتر مدنظر اقدامات اجرایی مبارزه با مواد مخدر قرار گیرد.

پیشنهاد راهبرد سوم: تعاملات برون‌سازمانی (محیط عملی): پیشنهاد می‌شود راهبرد ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر با اولویت مناطق جرم‌خیز در دادگاه انقلاب اسلامی، بیشتر مدنظر اقدامات اجرایی مبارزه با مواد مخدر قرار گیرد.

پیشنهاد راهبرد چهارم: کنترل و مبارزه (ملی): پیشنهاد می‌شود راهبرد ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارت و کنترلی در حوزه محموله‌های ترانزیتی از طریق دستگاه‌های مربوطه و پلیس مبارزه با جرائم اقتصادی و راهبرد پیگیری و تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان، فناورانه، بیشتر مدنظر اقدامات اجرایی مبارزه با مواد مخدر قرار گیرد.

پیشنهاد راهبرد پنجم: تقویت نیروی انسانی: پیشنهاد می‌شود راهبرد تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه در محیط‌های آموزشی، کار و محلات آلوده به منظور کاهش ورودی افراد جوانان و نخبگان به دایره اعتیاد با استفاده از ظرفیت مردم، بسیج و دستگاه‌های ذی‌ربط، بیشتر مدنظر اقدامات اجرایی مبارزه با مواد مخدر قرار گیرد.

سپاسگزاری

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از هیئت رئیسه محترم ناجا، اعضای کمیته مبارزه با مواد مخدر، اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، پژوهشگران و همچنین دست‌اندرکاران فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی که با راهنمایی‌های ارزنده خود موجبات ارتقاء غنای این اثر شدند، تقدیر و تشکر کنند.

منابع

منابع فارسی

- اشرفی، حسن و کاظمی، احمد (۱۳۹۴). بررسی جرائم سازمان‌یافته گروه‌ها و باندهای قاچاق مواد. *فصلنامه مطالعات مبارزه با مواد مخدر*. ۷(۶)، صص ۶۱-۷۰. قابل‌بازیابی از: <https://b2n.ir/n67192>
- اعرابی، سید محمد و صالحی، مسلم (۱۳۸۷). تکنیک‌ها و مدل‌های ارزیابی استراتژی و نتایج آن‌ها. *ویژنامه مدیریت استراتژیک شهری*. ۸(۳)، صص ۳۵-۱۸. قابل‌بازیابی از: <https://b2n.ir/t13027>
- ییابانی، غلامحسین و عصار، محمدتقی (۱۳۸۸). جرائم فراملی سازمان‌یافته و تشکیلاتی. تهران: پلیس مبارزه با مواد مخدر.
- جاویدی کرمانی نژاد، مه‌ری و امینی، محمدتقی (۱۳۹۵). طراحی و توسعه الگوی تعاملی تغییرات محیطی با کنترل استراتژیک براساس مدل کنترل استراتژیک لورانتز. *پژوهش‌های مدیریت راهبردی*. ۱۲(۶۳)، صص ۱۳۳-۱۵۸. قابل‌بازیابی از: <https://b2n.ir/m15281>
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۴). جرائم سازمان‌یافته، مفهوم، مدل‌ها و تأثیرات آن بر ثبات سیاسی. *فصلنامه مطالعات راهبردی*. ۸(۳)، صص ۴۸۲-۵۱۲. بازیابی از: <https://b2n.ir/b07434>
- رستم پور، پویا و سبزواری نژاد، حجت (۱۳۹۵). روش‌های تحقیقاتی ویژه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرائم سازمان‌یافته فراملی. *فصلنامه کارآگاه*. ۱۰(۳۸)، صص ۶۴-۷۶. قابل‌بازیابی از: <https://b2n.ir/n30464>
- زکریایی، محمدعلی (۱۳۹۰). *درآمدی بر اقتصاد و تجارت مواد مخدر (مجموعه مقالات)*. کمیته مبارزه با مواد مخدر مجمع تشخیص مصلحت نظام. تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ.
- سیادت، سعیده و پیرعلی، علیرضا (۱۳۹۵). جرائم سازمان‌یافته فراملی و نقش اینترپل در مقابله با آن. *فصلنامه علمی مطالعات بین‌المللی پلیس*. ۶(۲۵)، صص ۵۴-۷۷. قابل‌بازیابی از: <https://b2n.ir/d24902>

- طالبیان، حسین و پسنده، مریم (۱۳۹۵). راهکارهای پیشگیری از اقدامات سازمان‌یافته در قاچاق مشروبات الکلی. *فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۱(۴۲)، صص ۷۹-۱۰۴. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/q89070>
- قربانی، ابراهیم (۱۳۹۸). تحلیل نقش ابعاد وب تاریک در گسترش جرائم مواد مخدر در فضای سایبر. *فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۴(۵۳)، صص ۲۹-۵۴. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/p57535>
- قربانی، ابراهیم (۱۳۹۵). بررسی و مقایسه تطبیقی قانون مبارزه با مواد مخدر، پیش‌سازها و روان‌گردان‌ها در ج.ا.ایران با برخی کشورهای همسایه و چالش‌های موجود در منطقه. *فصلنامه مطالعات بین‌الملل پلیس*. ۶(۲۶)، صص ۹-۳۷. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/r32366>
- قربانی، ابراهیم (۱۳۹۹). بررسی نقش اقدامات پلیس در موفقیت برنامه‌های مقابله با توزیع مواد مخدر. *فصلنامه مطالعات مبارزه با مواد مخدر*. ۱۲(۴۶)، صص ۳۴-۵۲. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/x45586>
- قهرمانی افشار، نیوشا و علیزاده قلی، سعید (۱۳۹۴). بررسی جرائم سازمان‌یافته با تأکید بر قاچاق مواد مخدر و راهکارهای پیشگیرانه آن. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*. ۲(۷)، صص ۴۴-۶۱. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/g42812>
- کریمی، مجید و قربانی، ابراهیم (۱۳۹۹). شیوه‌های پیشگیری پلیس از جرائم خرید و فروش مواد مخدر و روان‌گردان. *فصلنامه مطالعات مبارزه با مواد مخدر*. ۱۲(۴۵)، صص ۲۰-۳۶. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/r19701>
- کیوان پور، محمدرضا و پوراابراهیمی، مصطفی (۱۳۸۸). تحلیل رایانه‌ای جرم با بهره‌گیری از روش‌های هوش مصنوعی و داده‌کاوی کشف پیش‌دستانه جرم (APA). *فصلنامه کارآگاه*. ۲(۷)، صص ۹۸-۱۱۷. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/f42840>
- گل‌وزیان، ایرج (۱۳۸۳). *حقوق جزای اختصاصی*. تهران: انتشارات مجد. چاپ اول.
- مرزدارانی، هادی (۱۳۹۰). *بررسی تهدید امنیتی ج.ا.ایران*. تهران: سازمان عقیدتی-ناجا.

- معظمی، شهلا (۱۳۸۷). جرائم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن. تهران: انتشارات دادگستر. چاپ دوم.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ حبیب زاده، محمدجعفر و شمس ناتری، محمدابراهیم (۱۳۷۹). جرم سازمان یافته در جرم‌شناسی و حقوق جزا. فصلنامه مدرس. ۴(۴)،

صص ۵۳-۷۴. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/z60163>

- نجفی علمی، مرتضی و فرامرزی، حسن (۱۳۹۷). مطالعه تطبیقی جرم‌یابی جرائم سازمان یافته در پلیس ایران و آلمان. فصلنامه کارآگاه. ۱۱(۴۵)، صص ۲۵-۷. قابل

بازیابی از: <https://b2n.ir/h24218>

منابع لاتین

- Buckley, Bruce (2013). The evolution of drug trafficking and organized crime in latin america, journals. openedition. org/spp/1010America,pp: 99-123. Retrieved from: <https://b2n.ir/y99233>

- Europol (2017). How Illegal Drugs Sustain Organised Crime in the Eueuropean Union Agency for Law Enforcement, Cooperation. Retrieved from: <https://b2n.ir/j18287>

- Schneider, Stephen (2013). Violence, Organized Crime, And Illicit Drug, Markets, A Canadian Case Study, pp. 125-143. Retrieved from: [DOI:10.7458/SPP2013712334](https://doi.org/10.7458/SPP2013712334)